УДК 332.234.4:631.1

В. В. Голданов,
здобувач Дніпропетровського державного аграрного університету

ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Проаналізовано структуру земельного фонду України, в тому числі і земель сільськогосподарського призначення. Встановлено фактичний розподіл сільськогосподарських земель по природничим районам України, а також обсяги та питому вагу посівів сільськогосподарських культур.

The structure of land supply of Ukraine including agricultural land was analized. Agricultural acre allocation according to the native zones and volume and specific weight of crops were established.

ВСТУП

Земля є одним з найважливіших природних ресурсів, без якого не може існувати людина. Навіть за сучасних умов, коли людство завдяки науково-технічному прогресу навчилося широко використовувати передові наукові розробки у галузі виробництва синтетичних замінників предметів людського вжитку, земля залишається основним джерелом виробництва сільськогосподарської продукції, а саме рослинництва. Внаслідок дій суб'єктів господарювання, тільки з 2001 по 2006 рік в Україні, площа сільськогосподарських угідь скоротилась на 104,8 тис. га, ріллі ж — на 111,7. Тому, враховуючи постійне зростання потреб населення та неможливість знайти заміну землі в промислових об'ємах, вказують на обмеженість даного ресурсу, формування раціональної структури земель сільськогосподарського призначення є запорукою забезпечення сталого розвитку суспільства і як результат питанням продовження його існування.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Проаналізувати структуру земельного фонду України, в тому числі і земель сільськогосподарського призначення. Визначити ефективність використання сільськогосподарських земель сільськогосподарського призначення. Надати рекомендації щодо шляхів забезпечення формування раціональної структури земель сільськогосподарського призначення.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Раціональне й ефективне використання земельних ресурсів є одним з найважливіших засобів забезпечення високих темпів розвитку сільського господарства. На жаль, в Україні переважною є думка, що земля є невичерпним ресурсом виробництва, але це можливо лише з дотриманням агротехнічних норм та сівообороту.

Україна володіє унікальними за якісними характеристиками земельними ресурсами, які є основою забезпечення не тільки продовольчої безпеки, а й фундаментом сталого розвитку держави. За загальною територією Україна є однією з найбільших держав в Європі, її земельний фонд становить 60354,8 тис. га., або 0,12% поверхні Земної кулі (табл. 1).

Як свідчать дані таблиці, в структурі території України рілля становить 53,8%, багаторічних насаджень — 1,5%, сіножатей — 4,0%, пасовищ — 9,2%, перелогів — 0,7%, інших сільськогосподарських земель — 2,0%, тобто загальна питома вага сільськогосподарських земель становить 71,2%. Це свідчить про високе освоєння земель та їх інтенсивне використання. Для порівняння: розораність території США складає 15,8%, а сільськогосподарських угідь — 35,9%; розораність території Великобританії, Франції і ФРН від 28,1 до 31,8%, а сільськогосподарських угідь — від 40 до 57,8%.

В Україні, починаючи з 1991 року, проводиться аграрна реформа яка є складовою радикальної економічної реформи і передбачає якісні зміни — підвищення продуктивності праці та поліпшення добробуту населення. Стратегічним завданням агропродовольчої політики держави є насамперед формування ефективного конкурентоспроможного агропромислового виробництва, здатного забезпечувати продовольчу безпеку країни та нарощування експорту окремих видів сільськогосподарської продукції і продовольства, що збільшить внесок в економіку країни [1, с. 3—4].

Іншою складовою економічної реформи, здійснюваної в Україні у зв'язку з переходом економіки держави до ринкових відносин, є земельна реформа. Завданням цієї реформи є перерозподіл земель з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність, а також у користування підприємствам, установам і організаціям з ме-

тою створення умов для рівноправного розвитку різних форм господарювання на землі, формування багатоукладної економіки, раціонального використання та охорони земель [2]. Вона здійснюється шляхом поетапної і послідовної реалізації комплексу правових, організаційних, економічних і технічних заходів.

Використання земель в сільському господарстві завжди мало регіональну спеціалізацію. За грунтово-кліматичними й економічними умовами в Україні виділяють такі зони, як Полісся, Лісостеп, Степ (південний, центральний і північний). До степової зони віднесені Автономна Республіка Крим. Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська. Луганська, Одеська і Херсонська області. На 01.01.2006 року вона займала 19165,6 тис. га сільськогосподарських угідь, у тому числі 15582,9 тис. га ріллі, або відповідно 45,9 і 48,0% загальної площі цих угідь в країні. Лісостепова зона включає Вінницьку, Київську, Полтавську, Сумську. Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську та Чернівецьку області і має 14551,3 тис. га сільськогосподарських угідь та 11729,5 тис. га ріллі, що становить відповідно 34,8 і 36,1% їх загальної площі по країні. Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська й Чернігівська області складають Поліську зону. Вона включає 8005,3 тис. га сільськогосподарських угідь, з яких рілля займає 5139,5 тис. га, або відповідно 19,2 і 15,8% від загальної площі країни. (табл. 2).

Таблиця 1. Земельний фонд України станом на 01.01.2006 р.

Види основних земельних угідь та економічної діяльності	Площа земель		Зміни за період з 01.01.2001р. по 01.01.2006р. (+,- тис.га)		
	всього, тис. га	% до території	за весь період	у тому числі	
				за 2001-2004рр.	за 2005р.
Сільськогосподарські землі	42942,6	71,2	-115,2	-72,0	-43,0
у тому числі: сільськогосподарські угіддя	41722,8	69,2	-104,8	-63,2	-41,6
з них: *рілля*	32451,2	53,8	-111,7	-81,4	-30
перелоги	419,7	0,7	2,3	-11,9	9,6
багаторічні насадження	900,5	1,5	-31,4	-28,1	-3,3
сіножаті	2429,1	4,0	40,6	49,4	-8,8
пасовища	5521,3	9,2	0	8,8	-8,8
інші сільськогосподарські землі	1220,4	2,0	-10,4	-8,8	-1,6
Ліси та інші лісовкриті площі	10503,7	17,4	90,1	62,3	27,8
у тому числі:			0,0		0,0
вкриті лісовою рослинністю	9645,4	16,0	90,6	75,2	15,4
не вкриті лісовою рослинністю	190,1	0,3	5,2	5,2	
інші лісові землі	309,1	0,5	-35,0	-32,3	-2,7
чагарники	359,1	0,6	29,3	14,2	15,1
Забудовані землі	2467,5	4,1	11,3	2,1	9,2
у тому числі: *під житловою забудовою*	443,6	0,7	12,1	9,7	2,4
землі промисловості	218,3	0,4	-18,4	-16,3	-2,1
землі під відкритими розробками, кар`єрами, шахтами та відповідними спорудами	152,5	0,3	-0,7	-2,1	1,4
землі комерційного та іншого використання	41,9	0,1	7,2	5,9	1,3
землі громадського призначення	283,7	0,5	-8,3	-6,7	-1,6
землі змішаного використання	26,7	0,0	3,6	3,4	0,2
землі, які використовуються для транспорту та зв`язку	491,2	0,8	-2,1	-3,7	1,6
землі, які використовуються для технічної інфраструктури	70,4	0,1	8,6	3,7	4,9
землі, які використовуються для відпочинку та інші відкриті землі	739,3	1,2	9,3	8,2	1,1
Відкриті заболочені землі	966,0	1,6	18,8	9,9	8,9
Сухі відкриті землі з особливим рослинним покривом	17,6		0,1	0,1	
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'янисті місця, піски, яри інші)	1040,5	1,7	1,5		1,5
Всього земель (суша)	57937,9	96,0	6,6	2,4	4,2
Води (території, що покриті поверхневими водами)	2416,9	4,0	-6,6	-2,4	-4,2
Разом (територія)	60354,8	100,0	0,0		0,0

Окрім вищенаведеної класифікації, в науковій літературі існує ще й інші підходи щодо районування території з врахуванням регіональних особливостей. На думку І.Ф. Мукомеля, в процесі розвитку сільського господарства відбувається формування певних сільськогосподарських зон під якими розуміється територіально-виробничий комплекс, що характеризується однотипністю поєднання певних провідних і додаткових галузей сільського господарства. А в основу сільськогосподарського районування, на думку автора, доцільно покласти типове поєднання культур та галузей рослинництва і тваринництва, характерне для спеціалізованих територіально-виробничих комплексів, що склалися в країні [3, с. 29, 32]

В.П. Рябоконь зробив спробу накласти на грунтово-кліматичні зони фактори соціально-економічного та історико-етнічного характеру і на цій підставі на території України виділив такі регіони агропромислового виробництва: Північно-поліський, Західно-поліський, Південно-поліський, Західно-лісостеповий, Центрально-лісостеповий, Східно-лісостеповий, Південно-лісостеповий, Північно-степовий, Східно-степовий, Центрально-степовий і Південно-степовий [4, с. 13]. Таке сільськогосподарське районування передбачає використання адміністративних районів як районоутворювальної одиниці. Тут більш повно враховуються грунтові особливості, інтенсивність сонячної інсоляції, показники середньорічних темпе-

Таблиця 2. Розподіл сільськогосподарських угідь по природним регіонам, станом на 01.01.2006 р.

Угіддя	Зона				Всього
	Полісся	Лісостеп	Степ		
			північний і центральний	південний	
Кількість господарств	8059	15243	15468	18717	57487
Всього сільськогосподарських угідь, га	8005,3	14551,3	10762,9	8402,7	41722,2
З них: рілля, га	5139,5	11729,5	8767,4	6815,5	32451,9
Рілля, % до площі сільгоспугідь	64,2	80,6	81,5	81,1	86,53

ратурних умов, багаторічна кількість атмосферних опадів та їх розподіл протягом вегетаційного періоду основних сільськогосподарських культур. Ці положення слугували основою для розробки пропозицій щодо удосконалення регіонального розміщення зернового виробництва в Україні.

Для раціонального використання земельних ресурсів необхідна інформація про структуру посівних площ основних сільськогосподарських культур (табл. 3). Загалом вся посівна площа сільськогосподарських культур з 1990 по 2006 рік зменшилась на 6478 тис. га з 32406 до 25928 тис. га. Посівна площа зернових та зернобобових культур за цей період зменшилась на 68 тис. га (з 14583 до 14515 тис. га), картоплі й овоче-баштанних — на 42 тис. га (з 2073 до 2031 тис. га), кормових культур — на 8722 тис. га (з 11999 до 3277 тис. га), а технічних збільшилась — на 2354 тис. га (з 3751 до 6105 тис. га).

Як свідчать дані таблиці 2.15, у структурі посівних площ провідне місце займають зернові культури, що й визначає їх провідну роль у рослинництві. Головними зерновими культурами, що вирощуються в Україні, є озима пшениця (35,1% посівів зернових та зернобобових), ячмінь (36,5%), і кукурудза (12,2%).

Найдоцільніше вирощувати вказані культури у степовій зоні, де склалися сприятливі грунтово-кліматичні умови. Так, грунтовий покрив представлений переважно високородючими типами чорноземів, а забезпеченість атмосферними опадами й сумою позитивних температур є оптимальною для зернових протягом усього їх вегетаційного періоду.

Найбільш розповсюдженою культурою, що вирощується в Україні, є озима пшениця, яка займає пріоритетне місце в посівах усіх регіонів країни. На її соціально-економічному значенні як основного продукту харчування наголошують багато вчених.

Так, В.М. Ганганов [6, с. 15], відмічає, що озима пшениця є основою для виготовлення висококалорійного хліба, а також ряду інших цінних харчових продуктів, матеріалів технічної переробки зерна тощо. До того ж вирощування озимої пшениці характеризується організаційно-технічними перевагами порівняно з ярими зерновими. Вони полягають у більш тривалому вегетаційному періоді її вирощування, який відбувається у два етапи — осінній та весняно-літній. Це має суттєве значення для більшого накопичення вегетативної й генеративної маси рослин, внаслідок чого озима пшениця, як правило, забезпечує вищу врожайність зерна. Разом з тим вирощування озимої пшениці пом'якшує організаційно-технічну напругу при проведенні весняних робіт за рахунок підготовки грунту до посівних робіт в осінній період.

Друге місце у структурі посівних площ зернових належить ячменю, третє — кукурудзі. Більша частина посівів цих культур розміщена у південних степових умовах і дуже мало (4,5-5,4%) на Поліссі. Водночас слід відмітити, що грунтово-кліматичні умови поліської зони сприятливі для вирощування озимого жита. Хоча загальні площі цієї культури в Україні невиправдано обмежені. Протягом перших двох десятиліть минулого століття у зерновому клині на жито припадало 4,5—5% площі. Основною причиною такого стану є помітно нижча урожайність жита проти озимої пшениці. Але успіхи селекції у виведенні високоврожайних сортів озимого жита переконливо свідчать про реальні можливості значного розширення його посівних площ, насамперед у поліській зоні та північних районах Лісостепу [7, с. 53—54].

На думку ряду вчених [8, с. 283, 287], висока та стійка продуктивність землеробства забезпечується тоді, коли поряд з відповідним технологічним рівнем структура посівних площ та набір сільськогосподарських культур добре пристосовані до місцевих природних умов або так званого біокліматичного потенціалу природних ресурсів регіону. Коефіцієнт його використання повніше реалізовується в умовах звичайної плодозміни та показує недоцільність вузької спеціалізації рослинництва. У зв'язку з цим запропонована оптимально-нормативна структура посівних площ сівозмін (табл. 4).

На структуру посівних площ сільськогосподарських культур значним чином впливають ринкові умови, що складаються на певних його сегментах. На зростаючий попит щодо окремого виду сільськогосподарської продукції адекватно реагує ціна, яка спонукає товаровиробників до збільшення виробництва цього продукту, а отже, і до збільшення посівних площ відповідної культури. Останнім часом така тенденція спостерігається на ринку соняшнику. Його валовий збір з 2001 по 2006 роки збільшився на 3073,7 тис. тонн і становив у 2006 році 5324,3 тис. тонн. Проте таке нарощування відбулось внаслідок збільшення його посівних площ до 3911,7 тис. га, або на 60%. Ця технічна культура дуже збіднює грунт і потребує більш тривалішого періоду (не менше 8 років) для повернення на попереднє місце. Це стосується й деяких інших культур, тому для ефективного використання земельних угідь агропромислові формування повинні враховувати цей фактор.

Загалом структура посівних площ характеризує рівень інтенсифікації та спеціалізації сільськогосподарського виробництва. Оптимальна структура має забезпечити найефективніше використання матеріально-виробничих ресурсів з метою отримання максимальної

Таблиця 3. Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур по всіх категоріях господарств України

Культура	Рік															
	1990		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006	
	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%	тис.га	%
Вся посівна площа	**32406**	**100**	**27173**	**100**	**27928**	**100**	**27539**	**100**	**25081**	**100**	**26752**	**100**	**26044**	**100**	**25928**	**100**
Зернові та зернобобові культури	**14583**	**45**	**13646**	**50,2**	**15586**	**55,8**	**15448**	**56,1**	**12495**	**49,8**	**15433**	**57,7**	**15005**	**57,6**	**14515**	**56**
озимі зернові	8614	59,1	6324	46,3	8261	53	8173	52,9	2873	23	6397	41,5	7289	48,6	5884	40,5
у тому числі: пшениця	7568	51,9	5316	39	6831	43,8	6833	44,2	2356	18,9	5139	33,3	6185	41,2	5089	35,1
жито	518	3,6	668	4,9	923	5,9	787	5,1	404	3,2	737	4,8	622	4,2	373	2,6
ячмінь	528	3,6	340	2,5	507	3,3	553	3,6	113	0,9	521	3,4	482	3,2	422	2,9
ярі зернові	5969	40,9	7322	53,7	7324	47	7275	47,1	9622	77	9036	58,5	7716	51,4	8631	59,5
у тому числі: пшениця	9	0,1	303	2,2	282	1,8	293	1,9	472	3,8	535	3,5	480	3,2	494	3,4
ячмінь	2201	15,1	3645	26,7	3590	23	3978	25,8	5059	40,5	4157	26,9	4018	26,8	4883	33,6
овес	492	3,4	521	3,8	594	3,8	557	3,6	602	4,8	538	3,5	468	3,1	474	3,3
кукурудза на зерно	1234	8,5	1364	10	1291	8,3	1311	8,5	2170	17,4	2467	16	1711	11,4	1777	12,2
просо	205	1,4	437	3,2	354	2,3	164	1,1	311	2,5	434	2,8	141	0,9	136	0,9
гречка	350	2,4	574	4,2	713	4,6	433	2,8	366	2,9	439	2,8	426	2,8	398	2,7
рис	28	0,2	26	0,2	19	0,1	19	0,1	22	0,2	21	0,1	21	0,1	22	0,1
зернобобові	1424	9,8	408	3	432	2,8	486	3,1	558	4,5	387	2,5	422	2,8	406	2,8
з них: горох	1287	8,8	307	2,2	319	2	356	2,3	403	3,2	270	1,7	326	2,2	339	2,3
вика та викові суміші на зерно	79	0,5	54	0,4	56	0,4	64	0,4	74	0,6	54	0,3	44	0,3	29	0,2
Технічні культури	**3751**	**11,6**	**4187**	**15,4**	**3779**	**13,5**	**4072**	**14,8**	**5357**	**21,4**	**4971**	**18,6**	**5260**	**20,2**	**6105**	**23,6**
у тому числі: цукрові буряки (фабричні)	1607	42,8	856	20,4	970	25,7	897	22	773	14,4	732	14,7	652	12,4	815	13,4
соняшник	1636	43,6	2943	70,3	2502	66,2	2834	69,6	4001	74,7	3521	70,8	3743	71,2	3964	64,9
Картопля і овоче-баштанні культури	**2073**	**6,4**	**2277**	**8,4**	**2188**	**7,9**	**2161**	**7,8**	**2155**	**8,6**	**2105**	**7,9**	**2041**	**7,8**	**2031**	**7,8**
у тому числі :картопля	1429	68,9	1629	71,6	1604	73,3	1590	73,6	1585	73,5	1556	73,9	1514	74,2	1464	72,1
овочі відкритого грунту	456	22	538	23,6	490	22,4	479	22,2	480	22,3	476	22,6	465	22,8	469	23,1
Кормові культури	**11999**	**37**	**7063**	**26**	**6375**	**22,8**	**5858**	**21,3**	**5074**	**20,2**	**4243**	**15,8**	**3738**	**14,4**	**3277**	**12,6**
у тому числі:кормові коренеплоди	624	5,2	285	4	320	5	330	5,6	324	6,4	299	7	294	7,9	277	8,5
кукурудза на силос і зелений корм	4637	38,6	1920	27,2	1817	28,5	1469	25,1	1321	26	1015	23,9	774	20,7	675	20,6
однорічні трави	2583	21,5	1765	25	1534	24,1	1537	26,2	1256	24,7	990	23,3	891	23,8	717	21,9
багаторічні трави	3986	33,2	2985	42,3	2603	40,8	2425	41,4	2079	41	1855	43,7	1702	45,5	1549	47,3

кількості продукції з одиниці земельної площі. Ефективність структури посівних площ визначається, насамперед, урожайністю сільськогосподарських культур (табл. 5).

Дані таблиці 5 свідчать про значне зниження урожайності практично всіх сільськогосподарських культур, що є свідченням не тільки неефективності існуючої структури посівних площ, а й про низький рівень землекористування загалом. Виняток складає лише соя. Це можна пояснити зростанням її господарського значення як цінної кормової культури в середині країни, а також значним попитом на зовнішніх ринках.

З іншого боку, викликає занепокоєння суттєве зниження посівних площ зернобобових культур. Як відомо, зернобобові здатні фіксувати атмосферний азот і збагачувати ним грунт. Тому підприємствам, які не мають коштів для придбання азотних добрив, доцільно широко запроваджувати у сівозмінах значні площі цих культур. Крім того, зернобобові разом з багаторічними насадженнями за умов доброго розвитку, затіняють грунт поліпшуючи його структуру і пригнічують розвиток бур'янів, а також значно знижують можливість виникнення ерозійних процесів.

Таблиця 4. Оптимально-нормативна структура посівних площ сівозмін на основі грунтово-екологічних принципів ведення землеробства (до 2010 р.) [8, с. 288]

Культура	Полісся		Лісостеп		Степ	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Площа орних земель після реформації угідь	4600	100	11170	100	14900	100
Чистий і сидеральний пари	7	0,1	180	1,6	1150	7,7
Зернові, всього	1850	40,2	4800	43	6550	43,9
в тому числі озимі	1060	23,0	2190	19,6	3530	23,7
Технічні, всього	380	8,3	1550	13,9	1700	11,4
в тому числі цукрові буряки	230	5,0	1100	9,8	220	1,5
соняшник	-	-	298	2,7	1330	8,9
Картопля, овочеві, баштанні	720	15,7	865	7,7	735	4,9
Кормові, всього	1643	35,7	3775	33,8	4765	32,1
в тому числі багаторічні трави	780	17,0	1600	14,3	1700	11,4

В Україні через високий рівень освоєння земель практично відсутні резерви для розширення сільськогосподарських угідь. Однак економіка в цілому потребує відведення земельних площ для несільськогосподарського призначення. Така тенденція збережеться і в перспективі.

Це свідчить про актуальність питання регулювання відведення земель дня несільськогосподарських потреб. Таке відведен-

Таблиця 5. Динаміка посівних площа, валових зборів та урожайності деяких сільськогосподарських культур (у всіх категоріях господарств)

Культури	Роки	Зібрана площа, тис. га	Валовий збір, тис. тонн	Урожайність, ц/га
Зернові та зернобобові культури	1990	14522,2	51009,0	35,1
	2001	14654,5	39706,1	27,1
	2002	14242,4	38804,3	27,3
	2003	11112,8	20233,9	18,2
	2004	14776,0	41808,8	28,3
	2005	14605,2	38015,5	26,0
	2006	14191,6	34258,3	24,1
Цукрові буряки (фабричні)	1990	1605,4	44264,5	275,7
	2001	853,1	15574,6	182,6
	2002	763,3	14452,5	189,3
	2003	665,6	13391,9	201,2
	2004	696,5	16600,4	238,3
	2005	623,3	15467,8	248,2
	2006	787,6	22420,7	284,7
Соняшник	1990	1626,3	2570,8	15,8
	2001	2396,1	2250,6	9,4
	2002	2719,5	3270,5	12,0
	2003	3810,0	4254,4	11,2
	2004	3427,0	3050,1	8,9
	2005	3689,1	4706,1	12,8
	2006	3911,7	5324,3	13,6
Картопля	1990	1432,7	16732,4	116,8
	2001	1604,7	17343,5	108,1
	2002	1592,3	16619,5	104,4
	2003	1586,9	18453,0	116,3
	2004	1556,4	20754,8	133,4
	2005	1515,9	19462,4	128,4
	2006	1461,5	19467,1	133,2
Овочі	1990	447,2	6666,4	149,0
	2001	479,4	5906,8	123,2
	2002	471,0	5827,1	123,7
	2003	469,5	6538,2	139,3
	2004	468,2	6963,9	148,7
	2005	464,4	7295,0	157,1
	2006	470,3	8058,0	171,4
Плоди та ягоди	1990	679,8	2901,7	42,7
	2001	363,0	1106,3	30,5
	2002	332,2	1211,1	36,5
	2003	303,2	1696,7	56,0
	2004	281,4	1635,2	58,1
	2005	265,5	1689,9	63,7
	2006	247,9	1114,3	45,0

ня повинно здійснюватись з урахуванням якісного стану грунтового покриву. В першу чергу потрібно відводити малопродуктивні землі з низьким балом бонітету. Це дасть змогу зберегти високопродуктивні землі в сільськогосподарському виробництві. Не менш важливе й те, що збільшення сільськогосподарської продукції можливо лише виключно за рахунок інтенсифікації виробництва, розробки заходів, що забезпечуватимуть збереження й підвищення родючості грунтів, більш повне використання їх природних можливостей.

ВИСНОВОК

Формування раціональної структури земель сільськогосподарського призначення землі не можливо без врахування якісного стану грунтового покриву. Останній, як встановлено вище, визначається природними особливостями грунтів, що обумовлено їх генезисом, а також набутими в результаті сільськогосподарського використання властивостями. Потрібно також враховувати постійно зростаючий антропогенний вплив на грунти, що впливає на їх природні якості. Тому науково обгрунтовані заходи по збереженню, поліпшенню та підвищенню родючості грунтів необхідно будувати на основі комплексного підходу до врахування одночасно їх природних особливостей та набутих в результаті сільськогосподарського використання.

Таким чином, аналіз динаміки структури земель сільськогосподарського призначення в цілому по державі дає змогу порівняти ефективності їх використання протягом тривалого періоду. Забезпечення науково-обгрунтованих заходів щодо їх оптимізації, підвищенню родючості грунтів дозволить отримувати високі врожаї сільськогосподарських культур.

Сільськогосподарські товаровиробники враховуючи грунтово-кліматичні умови своєї зони, наявну матеріально-технічну базу, а також оцінюючи ринкову ситуацію, повинні запроваджувати таку структуру наявних сільськогосподарських угідь, яка дозволить їм отримувати максимальний економічний ефект.

Література:

1. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка. — К.: ІАЕ, 2002. — 60 с.

2. Постанова Верховної Ради УРСР "Про земельну реформу" // Голос України, 1991. — № 7. — 11 січня.

3. Мукомель І.Ф. Сільськогосподарські зони Української РСР . — К.: Видавництво Київського університету, 1961. — 395 с.

4. Рябоконь В.П. Економічні та соціальні проблеми розвитку сільського господарства України в сучасних умовах: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук. — К., 2001. — 38 с.

5. Статистичний збірник "Сільське господарство України" за 2006 рік.

6. Ганганов В.М. Удосконалення регіонального використання орних земель в Україні // Економіка АПК. — 2003. — № 12. — С. 12—16.

7. Омельяненко Г.Г. Основні методологічні засади удосконалення регіонального розміщення зернових культур в Україні // Економіка АПК. — 2001. — № 4. — С. 51—55.

8. Кравченко М.С. та ін. Землеробство: Підручник / М.С. Кравченко, Ю.А. Злобін, О.М. Царенко; За ред. М.С. Кравченка. — К.: Либідь, 2002. — 496 с.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2009 р.